

turismo catalán. Argentona

màrqueting turístic i patriòtic en temps de Primo de Rivera

JOSEP PUIG-PLA

Entre els papers i documents de l'arxiu del periodista matoroní Vicenç Borràs, s'ha trobat com una sorpresa un opuscle amb aquest títol. Vicenç Borràs Baiges (Reus, 1891-Mataró, 1954) va ser un col·laborador de la premsa local, corresponsal de diaris barcelonins (*La Vanguardia*, *El Correo Catalán*, *Solidaridad Nacional* i *Hoja del Lunes*) i autor de nombrosos escrits publicats en butlletins i catàlegs, a més de poesies i la lletra d'algunes sardanes.

El seu nét Santiago Fradera Borràs (administratiu jubilat i un dels integrants del mític conjunt musical Luis XV) ens endreça els papers de l'avi, decidí fer una donació a l'Arxiu Municipal de Mataró, però en emergir un llibret dedicat a Argentona, es va decidir lliurar-lo a una institució de la vila, en aquest cas al Centre d'Estudis Jaume Clavell, per mitjà de l'amic Francesc Villà.

L'obra és orientada a donar a conèixer a un públic foraster –sobretot català, però també espanyol– els atractius d'Argentona de cara a possibles visites o estades. Es tractava de fer màrqueting abans que aquest concepte fos conegut i de captar el que ara en diem «turisme interior». Es vol presentar la vila als possibles turistes o estiuiejants, els «veraneantes» (en català col·loquial «verenejants»).

Pep Padrós Marfany la cita entre les publicacions dedicades

a Argentona i a la bondat de les seves fonts a la seva obra *La Font Picant d'Argentona. Del Balneari Prats al Manantial Burriach. 1783-2010* (Premi Burriac 2013, editada per l'Ajuntament).

Les dades generals del poble

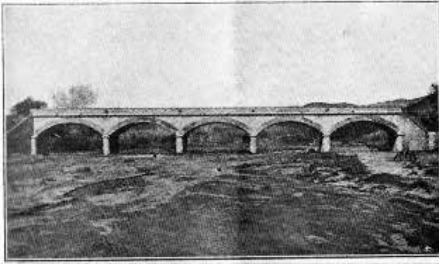
La publicació situa el poble al mapa, en dona les dades geogràfiques i demogràfiques (2.480 habitants en aquell moment). Diu que El Cros és el veïnat fora vila més poblat, seguit de Sant Jaume (Traià), Lledó (sic), Els Pins, Clarà i Puig. Que Lledó és el que té més edificis, el nombre total dels quals en tot el terme és d'uns 700.

Dels mitjans de comunicació, s'hi explica que *"la vila està unida a Mataró y Barcelona por magnificas carreteras. I afegeix que actualmente está ultimándose el tendido de la vía de las obras del tranvía eléctrico, que se inaugurarà esta primavera"*. Aquesta data ens dona la pista de l'any d'edició, ja que l'imprès no està datat ni té peu d'impremta. L'hem de situar, per tant, a finals de 1927 o començaments de 1928. A la meitat del règim dictatorial establert pel general Miguel Primo de Rivera, amb el beneplàcit del rei Alfons XIII, i que va durar del setembre de 1923 fins al gener de 1930. L'historiador Santos Julià ha definit aquell període de «dictadura con Rey». Es tanca aquest apartat exposant que *"hay un Servicio público de lujosos y cómodos*

autobuses que esperan en Mataró los viajeros procedentes de Barcelona, los cuales llegan a Argentona en pocos minutos".

En altres pàgines, i com a informacions útils, detalla els horaris dels trens de la línia Barcelona-Empalme, especificant si són correu, mixt o directe, i dels autobusos de Joan Casabella. L'empresa de Casabella (àlies Suari) tenia el servei regular tot l'any des de la capital comarcal a Granollers (dues expedicions diàries, amb horari avançat el dijous pel mercat de Granollers) i una altra línia fins a Dosrius i Canyamars (dues expedicions diàries, una més els festius i els quatre mesos d'estiu).

Puente de Argenton

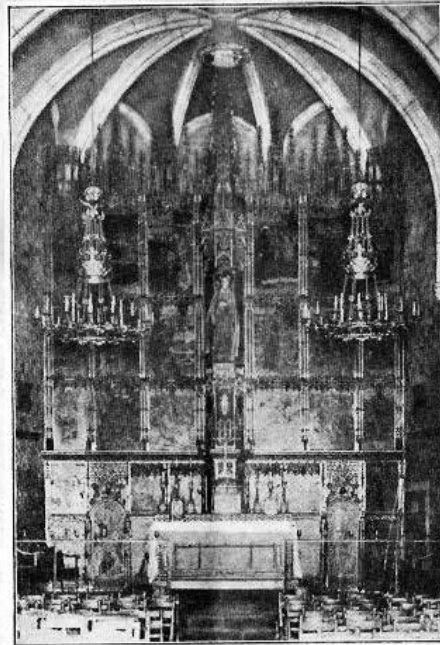
VERANEO

La belleza del lugar, los fáciles medios de comunicación, la proximidad de la playa, lo templado del clima y la hospitalidad de sus vecinos, hacen de Argenton lugar predilecto de los veraneantes, pasando de quinientas las familias forasteras que acuden todos los años durante el estío desde las grandes poblaciones de Cataluña.

AGRICULTURA

La riqueza de Argenton es esencialmente agrícola. Se produce en abundancia maíz, trigo, legumbres, verduras, aceite y vino.

TURISMO CATALAN reparte "completamente gratis" sus folletos a todos los centros excursionistas y de turismo de España y de las repúblicas hispanoamericanas. Si por omisión involuntaria dejase de recibirlo algunos de dichos centros, se suplica lo indiquen para subsanar la omisión.

Altar Mayor

Entre els atractius de l'església parroquial destaca el retaule del segle XVI, d'escola catalana amb influències italianes, que havia estat restaurat, i la trona amb bells treballs de fusta. Com és sabut, aquestes dues joies van ser destruïdes malauradament durant la revolució de 1936.

Destaca que la riquesa del poble és essencialment agrícola i que se sembla "en abundancia maíz, trigo, legumbres, verduras, aceite y vino".

Esmenta quatre

fàbriques de gènere de punt, una de licors i diverses bòbiles, així com l'explotació de pedreres. Segons m'explica Lluís Serra, els voltants del poble tot eren vinyes, tal com ho recorda el *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar* de Pascual Madoz (1845-1850). Allí, s'hi deia que a la vila s'hi collien 10.000 càrregues anuals de vi. Essent la càrrega l'equivalent de 120 litres, la producció total assolida la xifra de 1.200.00 litres. La vinya també era el paisatge dominant als entorns de Mataró, Llanerers i el Maresme central.

Pel que fa a les festes del poble, aquestes no han canviat fins al dia d'avui: el 7 de gener i el 4 d'agost. Què són les festes majors sinó tradició?

Els establiments de l'època

Al llibret apareixen uns anun-

Lògicament, ambdues passaven per Argenton i servien als seus habitants. Casabella també oferia entre juliol i setembre dotze viatges diaris entre l'Hotel Solé i la ciutat de Les Santes. La línia de Mataró aviat seria substituïda pel tramvia i les altres, més endavant, també passarien a l'empresa Tramvia de Mataró a Argenton (TRANMASA). L'altre transportista, Estrada (àlies Xicu), com a pagès que era, havia començat transportant mercaderies amb carro abans de posar autocars.

Com era d'esperar, l'opuscle fa un especial esment de les aigües minerals, el gran atractiu de l'estiueig argentoní, almenys des de finals del segle XVIII. Així cita: "dos manantiales de aguas carbónico-ferruginosas: Ballot y Prats. Sus aguas son frescas y no alcanzan una temperatura superior a 12°". La família Ballot (als textos consta Ballot o Bellot indistintament) era propietària de la Font

de Dalt (o de Ferro) i de la Font del Mig. Aquesta es construí després i més propera als clients de l'Hotel Solé, segons em recorda Lluís Serra. L'establiment Prats, que havia comptat antigament amb balneari, més endavant serà el «Manantial Burriach», la coneguda Font Picant de baix que ha arribat fins als nostres dies. Completa la ressenya una prescripció facultativa: "Son innumerables los enfermos de anemia que deben su curación al empleo de las citadas aguas, comparables en todo a las gaseosas bicarbonatadas y acidulo-ferruginosas más renombradas del Extranjero" (amb majúscula a l'original).

Les fotografies del llibret mostren vistes generals, l'església, Can Garí, l'ermita del Viver, el llac de Can Ferratés, Can Cabañes i la torre Gallar (sic), les fonts. A dia d'avui crida l'atenció el pont de la carretera d'entrada al poble, amb aigua baixant d'ample a ample!

cis de diversos establiments, la majoria del ram de la restauració i del lleure. Com a fet curiós, els editors fan constar que no s'admeten anuncis pagats, però a la pràctica ho fa d'una manera indirecta. Si un empresari compra un nombre determinat d'exemplars tindrà dret a publicitat. La compra feta devia condicionar sens dubte la mida de l'anunci. Hi consten:

Hotel Restaurant Solé. Aguas carbónicas y ferruginosas. Anuncien que és obert tot l'any i que compten amb el telèfon número 5, de la red de Mataró. Les aigües eren les de la Font d'en Pau, propietat de Ballot, que Solé havia arrendat. L'establiment hotelier fou fundat per Josep Solé, essent alcalde de la vila a les darreries del segle XIX.

La casa Abril Hermanos. Anuncien vermuts, anisats i licors a més d'enorgullir-se de ser els introductors a Espanya del vermut Fratelli Cora de Torino i fabricants de l'Anís Gloria i del tònic reconstituent Licor Abril. Coneguts com a Can Nanri, més endavant elaboraren la Quina Momo i el Ron Jamaica-La Negra.

Tomàs Anglada i Grau. Cafè, Teatre i Cinema Glòria. Curiosament és l'únic anunci escrit en català. Situat al carrer de Carles Padrós (avui carrer Gran), com la majoria de les cases anunciades. Seu dels «Galotus», la gent liberal i d'esquerres, mentre que les dretes rivals es reunien a Can Baixeras, al casal que fou enderrocat el 1936, a l'actual plaça de Vendre. Segons treballs de Margarida Colomer i Josep Lladó, aquesta era la denominació d'un dels dos grups polítics, per bé que a Lluís Serra li semblaria que hauria de ser al revés. Els «des-

camisats» era com la dreta solia anomenar la gent d'esquerres i els «galotus» (uns xais fidels al pastor) serien els seguidors incondicionals del cacic. Pel que fa a cinema, alguns encara el recordem molts anys més tard, ja decadent, les aromes del qual no feien pas honor al seu nom.

Eduardo Fortí. Magatzem de grans i cereals, adobs i sofres, i també molí. El cèntric i conegut establiment de Cal Groc, el cacic manifestava i totpoderós Eduard Fortí Soler, alcalde entre 1899 i 1923 i uns pocs mesos el 1930. Des del seu establiment, venent als pagesos i fiant-los quan no podien pagar, va anar trenant complicitats que va aprofitar en favor seu. Quan no era alcalde seguia manejant els fils del poder a la seva conveniència. En tancar-se definitivament el negoci, la Caixa de Catalunya es va instal·lar al local, que acull actualment «El Tramvia» de la Fleca Casas. L'única competència en la venda de gra (molt necessari en una època i una població predominantment agràries) la va tenir en la família Serra, que han regentat negoci durant quatre generacions (Cal Moreno). Precisament, quan la Guerra Civil, els treballadors de can Fortí —que l'havien confiscat— van oferir al pare de Lluís Serra la direcció del negoci, que ho va declinar. Josep Lladó Ros, que va acceptar el càrrec, al final de la contesa va ser afusellat com uns altres dos treballadors del Groc. Josep Lladó com a regidor de Finances estampà la seva signatura als bitllets emesos pel Consell Municipal el 1937. Per una causa o altra, va ser víctima d'alguna denúncia.

Cafè Fomento de Jaime Font. Anuncia cafè i local de reunió de *veraneantes y turistas*. Era on hi

Hermostísima torre Gallar

havia el Patronat Obrer de Sant Isidre, segons l'altre informador Josep Lladó Pascual.

Jaime Abril Pujol. Estanc, perfumeria i objectes d'escriptori. Un dels socis de les destil·leries del mateix nom. També al carrer Gran, on es va instal·lar anys a venir la botiga «La Florida», creada per l'àvia materna de Josep Lladó Pascual i després regentada pels seus pares. Catalanista i republicà moderat, va ser el primer alcalde democràtic per un breu període (abril-juny de 1931), fins a l'elecció del rabassaire i futur conseller de la Generalitat Josep Calvet i Mora.

Moderno Restaurant (sic) Abril. Conegut com a Cal Bacallà. Apreciat i visitat per gent forana com els cantaires del Cors de Clavé, quan visitaven Argentonina, i altres grups on celebraven àpats i altres festes. Correspon a dues cases actuals del carrer Gran, els números 74 i 76.

Julián Lladó Abril. Contractista d'obres. Alcalde entre 1924 i 1926, fou cessat per no ser del grat de Fortí i substituït per

Vista general

Más 26 edificios diseminados en diversos puntos en los que moran 147 habitantes.

El Cros es el más poblado de los antedichos caseríos, siguiéndole San Jaume, Lledó, Els Pins, Clará y Puig.

Entrada de Argenton

MEDIOS DE COMUNICACION

Jaume Abril Rigola. El seu fill Jaume Lladó Ros (ERC) presidí el Consistori en dues ocasions durant la República. De l'altre fill, Josep, ja hem explicat la seva dissortada peripècia. Una altra filla, Remei, es va casar amb el secretari de l'Ajuntament. La casa era coneguda com Can Matabens, on avui hi ha un bar prop del Cap de Creus. Més endavant va muntar també una fàbrica de gènere de punt i es va poder beneficiar d'un premi gros de la loteria.

Fonda-bar de José Collet. Igualment al carrer de Carles Padrós, al número 34. Carles Padrós Rubió (1870-1950), industrial català instal·lat a Madrid, va ser diputat de tendència liberal pel Partit Judicial de Mataró, impulsà les obres del pont de la riera i en agraïment l'Ajuntament li dedicà el carrer principal. A Mataró promogué el *Desvío* de la riera principal. Aficionat al futbol, va ser un dels fundadors i un dels primers presidents del Reial Madrid.

El personal i càrrecs oficials

Una pàgina sencera amb

foto està destinada a l'alcalde del moment, Jaume Abril Rigola. D'ell es diu que: *con loable actividad e inteligencia está realizando magnificas obras de urbanización con el justo aplauso de la población.* No caldria recordar que en aquell règim la població no podia votar. Abril era barber establert al Carrer Gran a la casa coneguda com Can Xanitu i fou un home de palla del cacic Eduard Fortí.

L'Ajuntament en aquell moment estava compost pel 1r tinent d'alcalde, Domingo Moré Codina; el 2n tinent, Jaume Renui Rigola; els consellers electius Joan Coll, Tomàs Casas, Jaume Casabella, Josep Batlle, Jaume Teixidó, Albino Fortí i Romà Colominas, amb el conseller corporatiu per la Societat d'Agricultors La Redemptora, Josep Pallarolas, i el secretari Santiago García Rica, «abogado». Aquest, anomenat darrere l'alcalde i amb dret a foto. Significatiu del relleu i influència que tenien els secretaris almenys fins a la fi del franquisme.

En tractar-se d'una publicació també de propaganda política, s'hi esmenten les obres realitzades

pel Consistori:

- Pavimentació de *las calles del Puente* (actual Bernat de Riu-demeia) i del carrer de Lladó de Dalt.

- Construcció de voreres als carrers de Lladó de Dalt, Parres, Indústria i Sant Genís, *las únicas que carecían de ellas.*

- Empedrat del carrer de Josep Solé i construcció d'embornals i desaigües.

- Obertura de l'eixample del carrer del Dr. Farrero i d'una via paral·lela al de Marina. *Transformación de las Casas Consistoriales*, on destaca el nou mobiliari per a la Sala de Sessions i despatx de l'alcalde.

- Clavegueres per recollir les aigües de les cases del passeig del Baró de Viver.

Com és conegut els règims dictatorials es dediquen a fer molta obra pública i aquest va ser el cas molt evident durant el mandat del general jerezà, excapità general de Catalunya. D'obres en projecte s'esmenta el Grup Escolar que s'havia de construir (fins llavors l'escola era a la seu del «Capítol», l'Ajuntament vell), però no es

va construir fins al 1932 (és l'actual Escola Bernat de Riudemeia, que llueix encara l'escut republicà), un *albergue* per als mestres (tampoc realitzat), l'empedrat de 500 metres de la *travesía* i un pla de clavegueram.

La resta de l'*Elemento oficial* (sic) eren el jutge municipal, Joaquín Llopis, i el secretari del Jutjat, Angel Roures, que tenien els mateixos càrrecs en el partit únic, la Unió Patriòtica. També el metge titular Andreu Vintró Vergés, que alhora era cap del Sometent (una institució reforçada per la Dictadura); metge particular Josep Fàbregas; rector de la Parròquia, Mn. Francesc Botey; carter, Jaume Casanovas. El telèfon públic anava a càrrec d'Emili Fortí, de la forneria del carrer de Lladó, Can Miliu, germà del Groc. Andreu Vintró era fill de Josep Vintró, també metge del poble, casat amb una senyora de la família Vergés.

Màrqueting patriòtic

A la pàgina 2 es branden uns recursos propagandístics en favor dels atractius de *la patria* gran i en especial a Argentonina. Unes idees inspirades en un nacionalisme espanyol (que podríem qualificar de "acendrado"), que volien colpejar les consciències dels bons ciutadans. Vegeu-ne el text:

*!IGNOTUS
NULLA
CUPIDO!
(No se ama lo que no se conoce)*

*-----
No busques fuera
de tu patria
lo que tu patria tiene*

Però és que el següent missatge és demolidor:

*España supera a toda
nación en lo relativo a clima,
bellezas naturales, balnearios,
productos agrícolas,
monumentos, aguas medicinales ...*

*Es el país ideal para el
turista.*

*Moda criminal y ridícula
(el subratllat és meu) es
no conocer España y buscar
en el extranjero lo que en ella
abunda.*

*Turista y veraneante:
!He aquí Argentonina!*

Com que no s'hi pot afegir res més, acabarem amb les dades tècniques de l'opuscle. Té un format vertical (22 x 16 cm), en paper de color crema, tipografia en negra i diverses il·lustracions (fotos, dibuixos i anuncis comercials). No hi consta l'autor dels textos ni de les fotos, un fet que avui resul-

taria impensable.

Coda: Els cognoms argentonins

Cada poble té uns cognoms molt arrelats i propis d'aquell lloc, tot i que amb els anys els cognoms s'escampen, cap allà i cap aquí, o desapareixen. Així com a Cabrera trobaríem Teixidó i Vilalta; a Cabriels, Tolrà i Masiques; a Vilassar de Dalt, Riera i Bot; a Örrius, Cunill i Triadó; a Dosrius, Jubany i Boix; a Canyamars, Rovira i Figueras, en aquest text apareixen de manera reiterada cognoms molt argentonins com Lladó, Abril, Fortí, Casabella o Collet.

Agraïments

A Lluís Serra Vives (1930) i Josep Lladó Pascual (1933), persones entranyables, memòria viva del poble per les valuoses informacions que m'han facilitat. De Josep Lladó, he consultat el *Recull enciclopèdic d'Argentonina* (Centre d'Estudis Argentonins, 2011). M'han proporcionat aclairadores notícies la historiadora Margarida Colomer i el periodista Josep Arenas. La biblioteca municipal, Gemma Bravo, m'ha ajudat en la recerca d'obres de referència. I Francesc Villà m'ha engrescat a redactar aquest article.

Venda plantes d'interior, exterior, arbres fruiters, ornamentals i serveis de jardineria.

B-502, km 1.2, 08349 Cabrera de Mar, Barcelona